

maga után, azzal készítetve szembenezésre, aminek sztoikusán emelkedett lélekkel történő fogadására kevesek képesek csupán. Na de folytathatnánk még a lehetőségek felsorolását, csak hát pusztán felvetésük is irreális, éppen a regény erőtlenségének nyilvánvaló realitása következtében.

Ez ugyanis annyira kézenfekvő, hogy ki kell mondani: Polgár András regényét azzal az érzéssel tesszük le, hogy olyan tervezett regény vázlatát olvastuk csupán, amelynek még ezután kellene megszületnie. Valóban érdemes is lenne megírni. Csakhogy bárki vállalkozna is erre, elkerülhetetlenül a plágium vádjának veszélyét kellene kockáztatnia.

VARGA Zoltán

BEZÁRULÓ KÖRÖK

Hajnóczy Péter: *A halál kilovagolt Perzsiából*. Új Írás, 1978. 8., 9. sz.

Két novellás kötet után kisregényt publikált Hajnóczy Péter az *Új Írás* két legutóbbi számában. Az *M* című második kötet továbbírta, mélyítette *A fűtő*-ben megalapozott világot, s a kisregény megjelenése méltán keltette fel mindazok érdeklődését, akik Hajnóczy prózájának tiszta társadalmi artikulációjára, elfogulatlan és pózmentes szemléletmódjára, a novellákba emelt valóságanyag szociográfiai érvényességére, formanyelvének kimunkáltságára felfigyeltek. A kisregény, sajnos, egyetlen aspektusból sem továbbírása a novellavilágnak, nem folytatás, de nem is megalapozás. Nem kezdés, inkább megszakítás, engedmény, melyet Hajnóczy a másodlagos jelentőségű történeteknek, az önfeltárásnak, a megélt, s ezért jelentőségében túlbecsült eseményeknek és viszonyoknak tett.

Mindezek az észrevételek fel sem merülnének bennünk egy olyan prózai opuszon belül, amely meg sem kísérelte a rendelkezésére álló eszközöket másra felhasználni, mint hogy öncélúan írjon, beszéljen és parciális kisvilág-makettekat hozzon létre. Hajnóczy merőben másfelé indult, s ezért vannak a kritikának elvárásai vele szemben. Az imént a megszakítás tünetével jellemeztük *A halál kilovagolt Perzsiából* c. kisregényt. (Átvettük a folyóiratbeli műfaji meghatározást, noha nem látjuk teljes mértékben indokoltnak és megfélemlőnek a kisregény kategóriáját.)

Miben nem megszakítás az előbbi kötetekhez, novellákhoz viszonyítva, kérdezhetnénk. Tematikus vonatkozásban nem az, ugyanis a kisregénynek is egyik domináns mozzanata az alkoholizmus problémája. *A fűtő* c. kötet Mária-novelláitól eltérően az alkoholizmus szorítását, az egyén vergődését ebben a szorításban itt mindenekelőtt a maga szigorúan szubjektív oldaláról közelíti meg, és nem tesz kísérletet sem ennek a vetületnek a maximális elményítésére, sem a közvetlen, elsődleges, szubjektív jelentésszintnek az általánosabb felé való kitágítására. Különös, hogy

Hajnóczy prózájában az út az általánostól vezetett a parcializálódás felé, ugyanis az önéletrajzi elem jelenléte a novellákban sem volt kétséges, de az elbeszélések ki tudtak szakadni a biográfia-, és a megélt-élmény-burokból, és autentikus, önálló, formailag, szemantikailag áttetszőben tiszta konstrukciókként realizálódtak.

A halál kilovagolt Perziából másik problematikus vonását az imagináció hiányában, a fikció leszorításában, az asszociációs erőter beszűkülésében látjuk. Mindez nem fogalmazódhatna meg bennünk hiányérzetként, ha az elővérben futó autobiografikus közlésszint háttérét nem az elbeszélő emlékező-visszapergető gesztusai képeznék, hanem a dokumentum felé tendáló elemek. Minden más esetben nélkülözhetetlennek látszik a fikció-mechanizmus működtetése.

Az imagináció, a fikció, a fantázia szerepének csökkenése, száműzése a prózából tünetszerű jelensége az új magyar prózának. Mivel azonban a dokumentumjellegű, dokumentumra épülő vagy éppen dokumentumokat kreáló próza változatai nem terjedtek el, kialakult és mind jobban szélesedik egy köztes sáv, amelyen a prózától is, dokumentumtól is meglehetősen távol eső művek szaporodnak. Itt nyílik alkalom a szubjektív élményeken, emlékeken alapuló, önfeltáró, de a nagy irodalmi konfessziókat meg sem közelítő narrációs formák kialakulására. Mondanunk sem kell, hogy ezt az alternatívát az önmagukba visszaforduló körívvel látjuk azonosnak. Annak a transzformációnak a kiváltói, amelyek az irodalmi művek mindenkori alapfeltételét képező fikciónak s a vele járó kreatív, szellemi-képzleti áramlásnak a redukációjához vezettek, semmiképpen sem az egyéni, alkati, ízlésbeli, stílusbeli, szemléleti tényezőkben rejlenek, hanem a világlátási és világelbeszélési módokat befolyásoló közösségi tudatszerkezetben. Ennek feltárása az egyes prózai világok jobb megértését is elősegíthetné.

Az az életanyag, amelyet Hajnóczy kisregénye feltár, kétségtelenül értékes, de tartalmazza mindazokat a veszélyeket, amelyekről szoltunk. Kétségeink elosztatásaként *A fűtőt*, a meséket, *A véradót*, az *M*-et idézve írjuk le: Hajnóczyt nem fenyegethetik ezek a veszélyek.

THOMKA Beáta

A KERESZTREJTVE NY PRÓZAI LEHETŐSÉGEI

Temesi Ferenc: *Látom, nekem kell lemennem*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1977

„Az írást azonban valamilyen rejtélyes oknál fogva a magam hiúsága fölé helyeztem. Azért már akkor is rájöttem arra, hogy a hallhatatlanság csak szöveg. (Milyen hülye szó. Hatatlan, hetetlen.) De mégiscsak